

А. М. Калинчук, канд. філол. наук, старш. наук. співроб.,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Київ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5450-4093>
alkalynchuk@gmail.com

ШЕВЧЕНКОЗНАВЧІ СТУДІЇ ВАСИЛЯ ЩУРАТА НА МЕЖІ СТОЛІТЬ

Розглянуто розвідки Василя Щурата про творчість Шевченка, написані на межі XIX і XX ст. Уведено й проаналізовано тексти заміток ученого, опубліковані в часописах "Зоря", "Буковина", "Руслан", які досі не обговорювалися в шевченкознавстві. З'ясовано, що студії історико-літературного характеру В. Щурата засвідчили рецепцію Шевченка та спроби подолати культ поета в галицькій критиці, що склався в другій половині XIX ст. На актуальність розвідок науковця серед галицького читача вказували рецензії І. Франка, В. Лукача, І. Копача, оприлюднені в тогочасній періодиці. Підкреслено цінність доробку В. Щурата на межі століть, оскільки в обставинах відрубності Галичини від Наддніпрянської України необхідні були дослідники Шевченкової творчості, які б орієнтувалися в культурній епосі зазначеного періоду.

Ключові слова: видання творів, лектура, переспіви, наслідування, модифікація образу пророка, прототекст, популяризація.

Відомо, що перші публікації про Шевченкову творчість з'явилися в Галичині в 1840-х рр.: рецензія Я. Головацького для альманаху "Ластівка" [24, с. 29], студія "Замітки о руській літературі" (1848) І. Вагилевича, виступ М. Устияновича на Соборі руських учених у Львові в жовтні 1848 р. [24, с. 28–32; 4, с. 2].

Із кінця 1850-х рр. його поезії активно входили в історико-культурне життя галицької України, що пожвавилася на початку 1860-х рр. Так, у часописах "Вечерниці", "Мета", "Нива", "Правда", "Слово" оприлюднено численні поезії, фрагменти щоденника, ряд листів і спогадів, студії про Шевченка, зокрема А. Вахнянина, К. Климковича, Д. Танячкевича, В. Бернатовича, Є. Згарського та ін., які захоплювалися його творчістю й популяризували її в Галичині. Прагнення видати всі відомі на той час тексти митця втілилися впродовж 1866–1869 рр. у ряді

львівських видань: "Поезії" (Т. 1. Вип. 1; Т. 1. Вип. 2; Т. 1. Вип. 3; Т. 2. Вип. 4) накладом К. Сушкевича та заходом О. Барвінського, Г. Рожанського, Г. Бондара [12, с. 218]; "Сон" опублікував К. Климкович. Зауважимо, що М. Комишанченко, вказавши окремі їх вади (брак коштів і знань, щоб підготувати таке наукове видання), підкреслив, що збірки "збагачували уявлення читачів про поета" [12, с. 219].

У 1870-х рр. зацікавлення спадщиною Шевченка зростало серед галицької інтелігенції, зокрема О. Огоновський, О. Партицький, О. та В. Барвінські, В. Навроцький друкували тексти його поезій, критичні й інформативні матеріали про вшанування пам'яті митця. Особливу роль П. Куліша й О. Кониського "у визначенні ваги творчості Шевченка для розвитку української літератури" [19, с. 917] в Галичині підкреслила В. Смілянська. Зазначимо, що обидва дослідники активно співпрацювали з галицькою пресою, а О. Кониський став одним із організаторів наукової (з 1873 р. – Літературне, з 1892 р. – Наукове товариство імені Шевченка) та видавничої діяльності (засновано друкарню – 1873 р.) у Львові.

У 1880–1890-х рр. з'явилися публікації Г. Цеглинського, І. Кокурудза, О. Колесси, К. Студинського, "Історія ..." О. Огоновського, біографія поета авторства О. Кониського. У згаданий період активно почав досліджувати тексти митця І. Франко, який, за оцінкою М. Антохія, став "промотором наукового шевченкознавства <...>, одним із найвидатніших дослідників Шевченкової спадщини, а також невтомним перекладачем, видавцем і популяризатором Шевченкових творів" [2, с. 3825]. Оприлюднено ряд збірок: "Кобзарь" (1883, 43 твори; наклад вид-ва часопису "Діло"); "Поезії" (1884. Ч. 1; 1885. Ч. 2; бібліотека "Зорі"); "Перебендя" (1889, передмова І. Франка). Найповнішим доти виданням став "Кобзарь" у 4 частинах (Львів, 1893; 1895; 1898) в упорядкуванні О. Огоновського, проте й воно мало вади текстологічного характеру (поміж власне поетових творів укладач залучив і нешевченківські твори). Відомо, що М. Драгоманов, І. Франко та М. Павлик розкритикували підхід О. Огоновського, адже літературознавці обстоювали наукові принципи підготовки текстів поезій (перевірені за автографами). Зауважимо, що якраз в кін. XIX – на початку XX ст. у Галичині

культову ідеалізацію образу Шевченка почало витісняти наукове вивчення його спадщини: розширено тематику й проблематику досліджень, з'явилися перші видання відомих на той період творів, що були під заборонаю в Наддніпрянській Україні.

За такої історико-культурної ситуації літературознавець Василь Щурат (1871–1948) звернувся до аналізу окремих фактів біографії й текстів Шевченка та присвятив йому понад 40 різноматематичних студій з докладним розглядом проблематики й композиційно-образної структури поезій. Більшість розвідок дослідник опублікував у часописах "Зоря", "Буковина", "Руслан", "Світ", "Учитель", "Неділя", "Діло" та "Записках Наукового товариства імені Шевченка".

Уперше в 1963 р. літературознавчу спадщину науковця розглянув С. Щурат, зокрема побіжно – й шевченкознавчу [30, с. 20–21]. Принагідно ранні розвідки В. Щурата схарактеризовано В. Шубравським [22]. У 1990-х рр. Р. Кирчів [10] і Ф. Дисак [6] простежили головні праці критика про поета. У 2010-х рр. Л. Козак представила статтю про основні тематичні цикли шевченкознавчих студій ученого [11], Є. Лебідь-Гребенюк розглянула найвагоміші його праці шевченківської проблематики [15].

Відтак мета статті – актуалізувати студії В. Щурата, вивчити значущість його інтерпретації Шевченкової творчості в умовах відрубності Галичини від Наддніпрянської України на межі XIX і XX ст.

За С. Щуратом, дослідження доробку Шевченка стало центральним об'єктом наукової спадщини літературознавця [30, с. 20]. Про інтерес Василя Щурата до митця відомо з 1890-х рр., коли він оприлюднив невелику розвідку "Замітки до поеми Тараса Шевченка "Чернець"" (1894). Учений наголосив, що в кін. XIX ст. критики розглядали лише окремі Шевченкові твори, зокрема думки й балади, тоді як історичні та побутові поеми залишилися поза їх увагою. Дослідник уважав, що Шевченко написав поему перед 11 травня 1848 р. в Орській фортеці, з ним погодився В. Лукич [16, с. 100], а І. Франко поставив під сумнів зазначене датування, бо вважав, що "се був би документ незвичайно бодрого та смілого настрою его духа, який в его "невольницьких" творах не стрічається більше" [8, с. 482].

Науковець указав ймовірні джерела, з яких митець черпав відомості про минуле України: дідові (народні) оповідання, легенди, кобзарські думи, пісні; незначна вага історичних книжок; міркування кириломефодіївців. Водночас він підкреслив, що останні два фактори не послабили авторитет української народної поезії в Шевченка. Тому В. Щурат запропонував аналіз поеми "Чернець" з метою показати вплив зазначених чинників, спростувати чи підтвердити оцінки М. Костомарова [14, с. 90] та В. Белінського [3, с. 12–14] про "Кобзарь" (1840).

В. Щурат інтерпретував поему "Чернець" під кутом зору актуальної на той період проблеми "Шевченко та фольклор". Затим він прагнув розв'язати кілька питань: наскільки досконало Шевченко знав українські уснопоетичні твори, чи зумів поет "так зручно наслідувати народний склад, що наслідування годі відрізнити від його прототипу" [23, с. 4–5]. Так, учений витлумачив фольклорні джерела поеми, інтерес і симпатії Шевченка до постаті Фастівського полковника Семена Палія. Критик реконструював його образ за розвідкою В. Антоновича [1, с. 6–11], а також покликався на зауваги М. Драгоманова, який наголосив, що в багатьох варіантах народної пісні про І. Мазепу та С. Палія (всього їх 22) згідно з історичною правдою відтворено лише один епізод із життя Палія – його арешт і заслання до Сибіру [7, с. 36]. На думку В. Щурата, пізніші варіанти пісні, зафіксовані М. Драгомановим, уже проникнуті співчуттям до Палія та ненавистю до Мазепи [7, с. 36]. В. Щурат не поділяв міркування В. Каллаша про надто ідеальний образ Палія, зафіксований автором, як повну протилежність гетьманові Івану Мазепі. За дослідником, раніше відомі народні легенди про Палія й Мазепу в записах В. Каллаша [9] засвідчили, що з часом первісні оповідання також зазнали змін, зокрема з'явилися нові вставки, в яких розмивалася історична правда щодо названих історичних персонажів.

Водночас В. Щурат відзначив літературні й історичні джерела, що були відомі Шевченкові між 1843–1847 рр.: "История Малороссии" (1842) М. Маркевича, "Історія Русів" (1846), перші п'ять глав роману "Чорна рада" П. Куліша, опубліковані в 1845 р.

Критик проаналізував сюжет поеми, порівняв сприйняття постаті Семена Палія Шевченком і тогочасними історичними джерелами. Так, він указав, що поет продовжив вік героєві (доживав до смерті в монастирі Межигірського Спаса під Києвом) [23, с. 26]. Зазначимо, що раніше схожу думку висловив і М. Петров: поема "Чернець" "перелицованная из одного места в "Черной Раде" Кулиша, целиком основана на фабуле, что Палий умер в монастыре, чего в действительности не было" [17, с. 344]. Очевидно, що Шевченко знав і поему "Полтава" (1828) О. Пушкіна, однак, як стверджував В. Щурат, у поемі "Чернець" відсутні наслідування чи впливи твору російського письменника.

В. Щурат уважав, що поштовхом до її створення міг стати психологічний стан Шевченка, "який запанував у нього в першій добі його арешту. <...> Шевченка огорнула туга за цими мріями, за тим ідеалом, що його він весь вік у своїй душі носив, і виявом цієї туги була поема "Чернець". Вибір теми вирішала аналогія, яку Шевченко мимохіть мусив добавувати між долею Палія і своєю, між його змаганнями і своїми власними" [23, с. 17–18]. Його пояснення підтримав В. Лукич [16, с. 100]. Інший рецензент – І. Копач – не погодився із зазначеною тезою В. Щурата й наголосив, що "в цілій поемі пробиваєсь далеко сильніше якась резигнація і пересерде, ніж туга і жаль. І Палій, і поет однаково хотіли добра своїй Україні" [13, с. 41]. Однак і Копач, і Франко поділяли думку В. Щурата про "аналогію між долею поета й долею Палія" [13, с. 41; 8, с. 482], утім радили науковцю уточнити Шевченків взірць Фастівського полковника.

За літературознавцем, Шевченко залучив до контексту поеми конкретні історичні події через алюзійні натяки чи згадки. Наприклад, його Палій помер, коли "гармата заревла із Глухова по Україні" [23, с. 31], тобто йшлося про постріл гармати, що був сигналом до роботи, яку виконували козаки понад п'ятдесят років на лініях і каналах (між Волгою і Доном, Ладогою, за Кавказом, на р. Синюсі та ін.) із 1716 р. [23, с. 34]. Дослідник нагадав, що Шевченко неодноразово згадував про важку працю козаків і в інших поемах: "Сон" ("У всякого своя доля..."), 1844; "Великий льох", 1845; "Іржавець", 1847. Відомо, що такі ж факти

зафіксовано в різних варіантах українських народних пісень [7, с. 76–113]. В. Щурат роз'яснив іще одну алюзійну згадку про бурсаків київського Богоявленського братства (1615–1632 рр.), які були носіями волелюбних думок минулого, виступали проти Московського царства, пам'ятали про Запорозьку Січ як ідеал козацької республіки, про що мріяв Семен Палій.

Дослідник висновував, що сюжет аналізованого твору не походив ані з історичних джерел, ані з українського фольклору, втім із них поет запозичив деталі та стилістичний колорит тієї доби. На думку В. Щурата, Шевченко ідеалізував минувшину (відповідно до психологічного стану поета після арешту в 1847 р.), тому надто суб'єктивно відтворив образ Палія. Зауважимо, що І. Франко вважав працю критика цінною, в якій науковець об'єктивно інтерпретував Шевченкову поезію [8].

Інша розвідка "Шевченко в світлі критики Скабічевського" (1895) – Щуратів огляд досліджень другої половини XIX ст. про митця. Відомо, що науковець планував самостійно підготувати повне видання творів Шевченка. Тому він звернув увагу на підготовлений О. Огоновським "Кобзарь" (Львів, 1893, Ч. 1; 1893, Ч. 2; 1895, Ч. 3), де укладач спробував об'єднати під спільною назвою не тільки поезії, драму "Назар Стодоля", прозу митця (в перекладі О. Кониського). Втім В. Щурат оцінив видання О. Огоновського як не повне й не критичне, адже воно включало белетристичний аналіз Шевченкових текстів. Водночас він відзначив об'єктивність наукових праць І. Франка й О. Колесси про поета. Окремо В. Щурат охарактеризував рецепцію Шевченкової спадщини в дослідженнях М. Петрова та М. Дашкевича, які "поклали тривкі основи до подальших студій над новою українською літературою взагалі, над Шевченковими творами спеціально й поставили їх в такому світлі, що всі пізніші розбори Шевченкових творів являються лиш спектральною аналізою того світла, детальнішим обробленням порушених ними квестій" [29, с. 95].

У власному перекладі В. Щурат запропонував фрагмент праці О. Скабічевського "История новейшей русской литературы" (СПб., 1891), де йшлося про Шевченкову творчість і висловив

свої міркування. Так, російський критик означив манеру українського митця: жива, зрозуміла для всіх українська мова, ліричний стиль, народні тематика, образи, сюжети (з легенд і переказів), визнавав уміння поета не наслідувати, а переробляти їх, "перетворюючи в перли" [29, с. 95]. В. Щурат підтвердив, що О. Скабічевський запозичив, зокрема в дослідженні М. Петрова, класифікацію Шевченкових творів за змістом [17, с. 333–353], водночас наголосив, що обидва дослідники оминули його суспільно-політичні та релігійні поезії. Проте зауважимо, що і М. Дашкевич, і В. Щурат не підтримали підхід М. Петрова щодо систематизації творів українського поета. Також В. Щурат не погодився із трактуванням О. Скабічевського, що Шевченкова російськомовна проза – це невдача митця, водночас український критик уважав повісті важливою складовою для визначення цілісності світогляду митця.

В. Щурат спостеріг, що в Європі твори української літератури були або маловідомі, або зовсім не знані. Якраз така обставина спонукала його проаналізувати ситуацію щодо перекладів Шевченкових поезій іноземними мовами. Так, він відзначив, що в Європі відомі перші переклади, зокрема польською (В. Сирокомля, Л. Совінський), чеською (Р. Єсенська, Й. Коларж), німецькою (Й.-Г. Обріст), висловив сподівання, що й інші автори долучаться до популяризації Шевченкових текстів у своїх країнах. Тому, на думку В. Щурата, в одному з томів "Записок Наукового товариства імені Шевченка" один раз на рік варто друкувати огляди перекладів Шевченкових поезій іншими мовами та праці про нього за кордоном. Ще критик відзначив позицію Львівського товариства "Просвіта", заснованого в 1868 р. на західноукраїнських землях, яке запровадило видання популярних творів митця (очевидно, йшлося про видання: "Кобзарь: вибір поезій для народу: [в 2 ч.]" Львів, 1894. Ч. 1).

Автор студії відзначив роль першого біографа поета М. Чалого ("Жизнь и произведения Тараса Шевченка", Київ, 1882), вагу повної біографічної праці "Тарас Шевченко-Грушівський: Хроніка його життя" (Львів, 1898, 1901) у двох томах О. Кониського. Тому В. Щурат окреслив ряд завдань щодо

підготовки повних біографії та видань творів Шевченка, які необхідно було втілити найближчим часом:

- 1) укласти біографію із залученням усіх відомих матеріалів, "розкиданих" по часописах;
- 2) зібрати й видати малярську спадщину;
- 3) перекласти українською та надрукувати прозу;
- 4) зібрати й опублікувати відомі на той період листи [26, с. 98–100].

Відомо, що В. Щурат брав активну участь у популяризації та вшануванні поета в Галичині. Літературознавець зауважив, що на його батьківщині культ Шевченка був незначним порівняно з культом Й. В. фон Гете в Німеччині чи А. Міцкевича в Польщі. За спостереженнями В. Щурата, такий культ "не всюди йшов у парі з розумінням його творів" [29, с. 95], їх часто декламували, проводили вечори вшанування поета. Відтак, у двох невеликих замітках ("Пам'яті Тараса Шевченка", 1896; "Вечір в пам'ять тридцять дев'ятих роковин смерті Тараса Шевченка в Бродях", 1900) критик засвідчив події, пов'язані із вшануванням поета на західноукраїнських землях. У нотатці "Пам'яті Тараса Шевченка" [25] дослідник проінформував про заходи, що пройшли з нагоди 35 роковин від дня смерті митця в Петербурзі, зокрема він републікував замітку про українського поета Д. Мордовця (Новости. Петербург, 1896. 8 марта). В іншому дописі [20] В. Щурат розповів про свою участь у першому публічному вечорі вшанування пам'яті Шевченка, який провела "Просвіта" 21 травня 1900 р. у Бродях. Згодом учений виголосив промову на вечорі до 90-ліття з дня народження митця, що відбувся у Відні 12 травня 1904 р. за сприяння Руських товариств "Кружок земляків", "Родина" та "Січ" [28], зокрема він запропонував з'ясувати значення лексем "пророк / поет" щодо Шевченка.

На доповідь В. Щурата [28] миттєво відреагував І. Франко, опублікувавши статтю "Шевченко і Єремія" [21]. Так, В. Щурат, зіставивши ідеї та дії біблійного пророка Єремії та українського поета Шевченка, нагадав, що критики зіставляли й інших пророків: Ісаю – з Байроном, Єзекиїля – з Данте. Відтак порівняльний метод, який застосував дослідник, І. Франко вважав не продуктивним. За спостереженнями останнього, між

Єремією та Шевченком було мало схожого: Єремія – один із найтрагічніших біблійних пророків минулого, бо мав завдання "голосити своєму народови конечність – підлягати, коритися його найбільшому ворогові – Вавилонови. <...> Він чує се і клене сам себе й свою долю, але не може говорити інакше" [21, с. 172], тоді як Шевченко – "віщун і діяч народного відродження та братолюбія" [21, с. 172]. На думку рецензента, В. Щурат не розкрив збіжні точки дотику між двома пророками [21, с. 171]. Тут доречно нагадати слушне спостереження С. Росовецького, який підтримує переконливі аргументи І. Франка, адже "будь-яке свідоме наслідування Шевченком Єремії якщо й можна припускати, то з обережністю" [18, с. 351].

Того ж року В. Щурат продовжив дискусію [27] з І. Франком [21]. Дослідник означив мету студії – продемонструвати зв'язок Святого Письма з Шевченковими творами [27, с. 6]. Так, він нагадав, що батько поета, Григорій, часто читав Четві-Мінеї (згодом цей факт митець засвідчив у поемі "Гайдамаки"). Відтак дослідник уважав, що вказаний збірник став першим джерелом ранніх літературних вражень Шевченка, адже мова Святого Письма "пізніше дала оригінальну закраску єго поетичному слову" [27, с. 7]. Критик визначив тогочасну лектуру митця: Четві-Мінеї, Біблія й Псалтир, трактат Т. Кемпійського "О подражании Христу" (1417–1427; опубліковано в 1441 р.; у Росії відомий з XVIII ст.); окремі теми й образи вказаних книжок виразно прослідковував у поезіях, прозі, щоденнику, листах [27, с. 16].

Узагальнюючи, науковець сформулював різновиди рецепції Святого Письма в Шевченковій поезії:

1) формальне опертя на теми, мотиви, образи ("Саул", "[Царі]", "Во Іудеї, во дні они...", "Марія");

2) згадки ("Чернець", "Ой виострю товариша...", "Москалева криниця");

3) епіграфи ("Єретик", "Сон" ("У всякого своя доля..."), "Кавказ", "І мертвим, і живим...", "Неофіти");

4) наслідування Псалмів.

Відтак дослідник проаналізував ступінь адекватності відтворення першоджерела – Псалмів – у Шевченка. На думку В. Щурата, прототекст "Давидових псалмів" – Псалми 1-й, 12-й,

43-й, 52-й, 53-й, 81-й, 93-й, 132-й, 136-й, 149-й – цикл переспівів із Псалтиря написано близько до оригіналів (зі збереженням основних рис сюжету й елементів композиції першотексту), водночас наголосив, що 146-й Псалом загубився.

Критик зафіксував й інші Шевченкові поезії, пов'язані зі Святим Письмом: вільний переспів – "Подражаніє 11 псалму" (переспів 11-го Псалма Давида), парафрази оригіналів – "Ісаія. Глава 35. (*Подражаніє*)" (35-й розділ Книги пророка Ісаї), "Осія. Глава XIV. *Подражаніє*" (наслідування загальної схеми 14-ї глави Книги пророка Осії), "Подражаніє Іезекїїлю. Глава 19" (наслідування 19-ї глави Книги пророка Єзекїїля). Зауважимо, що нині в академічному шевченкознавстві попри дискусійність питання цикл "Давидові псалми" й поезії-"подражанія" (окрім "Осія. Глава XIV. *Подражаніє*") розглядають як вільні переспіви текстів Святого Письма [5, с. 215].

В. Щурат підкреслив, що для Шевченкової творчості характерна модифікація образу пророка. За вченим, митець порівнював П.-Й. Шафарика з Єзекїлем ("Єретик"), в іншій поезії наратор вустами біблійного пророка Осії розмірковував над минулим України ("Осія. Глава XIV") та ін. Літературознавець підсумовував: "Зробити фільзофію Св. Письма своєю фільзофією – се може тільки справдішній поет-біблеєць, яким був Шевченко" [27, с. 67].

Відтак в іншій статті "Шевченко і критики" І. Франко також не підтримав Щуратову класифікацію "впливів" із Святого Письма, вважав її тенденційною. Водночас рецензент схвалив тезу науковця про ґрунтовні знання Шевченком Святого Письма, які поет подекуди використовував, але не погодився з тим, як він викладав свої міркування, бо вважав, що при оцінці впливів потрібно послуговуватися таким методом аналізу, "загальні основи якого могли б послужитися при кожному письменнику" [31, с. 119]. На думку І. Франка, автор розвідки вмів підбирати потрібні факти (лектура, біографія, оточення Шевченка) та пояснював їх так, щоб вони не розходилися з його рецепцією постаті митця [31, с. 124]. Зокрема І. Франко спростовував твердження В. Щурата про запозичення епіграфів, які поет міг включати в твори без особливих наслідувань, бо "вишукував

неявні впливи" [31, с. 125]. Також рецензент не погодився з дефініцією поезій "Саул", "[Царі]", "Во Іудеї, во дні они...", "Марія" як таких, що формально спиралися на теми, мотиви й образи Святого Письма, бо зазначені твори не відповідали Щуратовій спрямованості аналізу. Зазначимо, що І. Франко доволі критично розглянув вказану студію В. Щурата [31, с. 116–129], але водночас він зауважив, що її мета – "віднайдення нових іще впливів" [31, с. 118], однак дослідник зловживав порівняннями та способом розбору, тому його тенденційність переважила доцільність аналізу.

Доробок Василя Щурата на межі століть – це і студії історико-літературного й інтерпретаційного плану, де вчений виробляв науковий підхід до аналізу Шевченкових творів, і замітки, спрямовані на популяризацію його текстів, що містили цінні відомості про вшанування пам'яті поета в умовах відрубності Галичини від Наддніпрянської України кінця ХІХ ст. – початку ХХ ст. Отже, в зазначений період В. Щурат засвідчив певний етап вивчення спадщини Шевченка, адже вперше проаналізував поему "Чернець", у такий спосіб він долучився до розробки актуальної для тогочасної науки теми про "впливи" українського фольклору й історичних книжок, сформулював різновиди рецепції Святого Письма в поезії, закликав популяризувати й перекладати його тексти за кордоном, розробив програму підготовки повних біографії та видань творів митця. Результати нашого дослідження будуть використані в процесі підготовки академічної монографії про новітні напрями, проблеми й перспективи розвитку шевченкознавства першої третини ХХ ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович В. Последние времена козачества на правой стороне Днепра: по актам с 1679 по 1716 год / В. Антонович. – Киев : Тип. Е. Федорова, 1868. – 197 с.
2. Антохій М. Шевченкознавство / М. Антохій // Енциклопедія українознавства: Словникова частина / Перевидання в Україні. – Львів : Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові, 2000. – Т. 10: Х–Я. – С. 3823–3835.
3. Белинский В. Г. Гайдамаки. Поэма Т. Шевченка / В. Белинский // Отечественные записки. – 1842. – Т. XXII. – № 5. – Отд. VI. – С. 12–14.
4. Возняк М. Народини культу Шевченка в Галичині / М. Возняк // Неділя. – 1911. – № 11–12. – С. 2.

5. Даниленко І. Подражаніє, наслідування / І. Даниленко // Шевченківська енциклопедія : В 6 т. – Київ : Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ, 2015. – Т. 5. – С. 215–216.

6. Дисак Ф. Штрихи до шевченкіани В. Щурата / Ф. Дисак // Українська періодика: історія і сучасність: Доповіді та повідомлення четвертої Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Львів : [б. в.], 1997. – С. 257–263.

7. Драгоманов М. Політичні пісні українського народу XVIII–XIX ст. / М. Драгоманов. – Женева : Печатня "Громади", 1885. – Ч. I, Розділ 2. – 227 с.

8. І. Ф. [Франко І.] [Рец. на кн.] / І. Франко // Житє і слово. 1894. Т. II. Кн. 6. С. 482. – Рец. на кн.: Василь Щурат. Замітки до поеми Тараса Шевченка "Чернець". [Передрук з "Діла". У Львові 1894].

9. Каллаш В. Палий і Мазепа в народній поезії / В. Каллаш // Этнографическое обозрение. – 1889. Кн. 2. – С. 80–123.

10. Кирчів Р. Ф. Літературознавча спадщина В. Щурата / Р. Кирчів // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України : [36. наук. праць]. – Київ : Наукова думка, 1993. – Вип. 2. – С. 86–95.

11. Козак Л. Тарас Шевченко в реценції Василя Щурата / Л. Козак // Українське літературознавство. – 2011. – Вип. 73. – С. 212–219.

12. Комишанченко М. П. З історії українського шевченкознавства: Творчість Т. Г. Шевченка в оцінці дожовтневого літературознавства / М. П. Комишанченко. – Київ : Вид-во Київського університету, 1972. – 389 с.

13. Копач І. [Рец. на кн.:] / І. Копач // Записки Наукового товариства імені Шевченка. 1895. Т. VI. Кн. 2. С. 40–42. – Рец. на кн.: Щурат В. Замітки до поеми Тараса Шевченка "Чернець", Льв., 1894. 38 с. (Передрук з "Діла").

14. Костомаров Н. Воспоминание о двух малярах / Н. Костомаров // Науково-публіцистичні і полемічні писання Костомарова, зібрані заходом Академічної комісії української історіографії / За ред. М. Грушевського. – Київ : Державне видавництво України, 1928. – С. 86–93.

15. Лебідь-Гребенюк Є. Щурат Василь / Є. Лебідь-Гребенюк // Шевченківська енциклопедія : В 6 т. – Київ : Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ, 2015. – Т. 6. – С. 1033–1034.

16. Лукич В. [Левицький В.] [Рец. на кн.:] / В. Лукич // Зоря. 1895. Ч. 5. 1 (13) березня. С. 100. – Рец. на кн.: Замітки до поеми Тараса Шевченка "Чернець", написав Василь Щурат. Передрук з "Діла". У Львові, 1894. 38 с.

17. Петров Н. И. Очерки истории украинской литературы XIX столетия / Н. Петров. – Киев : В типографии И. и А. Давиденко, 1884. – 457 с.

18. Росовецький С. Біблійні мотиви у творчості Шевченка / С. Росовецький // Теми і мотиви поезії Тараса Шевченка. – Київ : Наукова думка, 2008. – С. 344–372.

19. Смілянська В. Шевченкознавство: 1860-ті. 1870-ті. 1880-ті / В. Смілянська // Шевченківська енциклопедія : В 6 т. – Київ : Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ, 2015. – Т. 6. – С. 915–919.

20. Учасник [Щурат В.] Вечір в пам'ять тридцять дев'ятих роковин смерті Тараса Шевченка в Бродах / В. Щурат // Руслан. – 1900. – Ч. 107, 12 (25) травня. – С. 2.

21. Франко І. Шевченко і Єремія / І. Франко // Літературно-науковий вістник. 1904. Т. XXVI. Кн. 6. С. 170–173. – Рец.: [Щурат В.] Тарасові вечірніці у Відні // Руслан. 1904. Ч. 106. 13 (26) травня.

22. Шубравський В. Шевченко в критиці кінця XIX – початку XX ст. / В. Шубравський // Шевченкознавство. Підсумки і проблеми. – Київ : Наукова думка, 1975. – С. 81–128.
23. Щурат В. Замітки до поеми Тараса Шевченка "Чернець" / В. Щурат. – Львів : З друкарні Наукового товариства ім. Шевченка, 1894. – 38 с.
24. Щурат В. З життя і творчості Тараса Шевченка / В. Щурат. – Львів : Накладом автора, 1914. – 68 с.
25. Щурат В. Пам'яті Тараса Шевченка / В. Щурат // Буковина. – 1896. – Ч. 50, 3 (15) березня. – С. 2–3.
26. Щурат В. Світла й тіні. IV / В. Щурат // Зоря. – 1896. – Ч. 5, 1 (13) березня. С. 98–100.
27. Щурат В. Святе письмо в Шевченковій поезії / В. Щурат. Львів : Видав Михайло Петрицький, [1904]. 68 с.
28. [Щурат В.] Тарасові вечерниці у Відні / В. Щурат // Руслан. – 1904. – Ч. 106, 13 (26) травня. – С. 1–2.
29. Щурат В. Шевченко в світлі критики Скабичевського / В. Щурат // Зоря. – 1895. Ч. 5, 1 (13) березня. С. 95–97.
30. Щурат С. Василь Щурат (Життя і науково-літературна діяльність) / С. Щурат // Щурат В. Вибрані праці з історії літератури. – Київ : Видавництво Академії наук Української РСР, 1963. – С. 3–24.
31. Non severus [Франко І.] Шевченко і критики / І. Франко // Літературно-науковий вістник. 1904. –Т. XXVIII. – Кн. 11. – С. 116–129.

REFERENCES

1. Antonovich V. Poslednie vremena kozachestva na pravoy storone Dnepra: po aktam s 1679 po 1716 god / V. Antonovich. Kiev : Tip. E. Fedorova, 1868. 197 s. (in Russian).
2. Antokhii M. Shevchenkoznnavstvo / M. Antokhii // Enytsyklopediia ukrainoznavstva: Slovnykova chastyna / Perevydannia v Ukraini. Lviv : Naukove tovarystvo im. T. Shevchenka u Lvovi, 2000. T. 10. S. 3823–3835. (in Ukrainian).
3. Belinskij V. G. Gajdamaki. Poehma T. Shevchenka / V. Belinskij // Otechestvennye zapiski. 1842. T. XXII. № 5. Otd. VI. S. 12–14. (in Russian).
4. Vozniak M. Narodyny kultu Shevchenka v Halychyni / M. Vozniak // Nedilia. 1911. № 11–12. S. 2. (in Ukrainian).
5. Danylenko I. Podrazhaniie, nasliduvannia / I. Danylenko // Shevchenkivska entsyklopediia : V 6 t. Kyiv : Instytut literatury im. T. H. Shevchenka NANU, 2015. T. 5. S. 215–216. (in Ukrainian).
6. Dysak F. Shtrykhy do shevchenkiany V. Shchurata / F. Dysak // Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist: Dopovidi ta povidomlennia chetvertoi Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Lviv : [b. v.], 1997. S. 257–263. (in Ukrainian).
7. Drahomanov M. Politychni pisni ukrainskoho narodu XVIII–XIX st. / M. Drahomanov Zheneva : Pechatnia "Hromady", 1885. Ch. I. Rozdil 2. 227 s. (in Ukrainian).
8. I. F. [Franko I.] [Rets. na kn.:] / I. Franko // Zhytie i slovo. 1894. T. II. Kn. 6. S. 482. – Rets. na kn.: Vasyl Shchurat. Zamitky do poemu Tarasa Shevchenka "Chernets". [Peredruk z "Dila". U Lvovi 1894]. (in Ukrainian).

9. Kallash V. Palii i Mazepa v narodnoi poezii / V. Kallash // Ehtnograficheskoe obozrenie. 1889. Kn. 2. S. 80–123. (in Russian).

10. Kyrchiv R. Literaturoznavcha spadshchyna V. Shchurata / R. Kyrchiv // Zapysky Lvivskoi naukovoï biblioteki im. V. Stefanyka NAN Ukrainy. Kyiv : Naukova dumka, 1993. № 2. S. 86–95. (in Ukrainian).

11. Kozak L. Taras Shevchenko v retseptsii Vasylia Shchurata / L. Kozak // Ukrainske literaturoznavstvo. 2011. № 73. S. 212–219. (in Ukrainian).

12. Komyshanchenko M. P. Z istorii ukrainskoho shevchenkoznavstva: Tvorchist T. H. Shevchenka v otsynsi dozhovtnevoho literaturoznavstva / M. P. Komyshanchenko. Kyiv : Vyd-vo Kyivskoho universytetu, 1972. 389 s. (in Ukrainian).

13. Kopach I. [Rets. na kn.:] / I. Kopach // Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. 1895. T. VI. Kn. 2. S. 40–42. – Rets. na kn.: Shchurat V. Zamitky do poemy Tarasa Shevchenka "Chernets". Lviv, 1894. 38 s. (Peredruk z "Dila"). (in Ukrainian).

14. Kostomarov N. Vospomynanie o dvukh maliarakh / N. Kostomarov // Naukovo-publitsystichni i polemichni pysannia Kostomarova, zibrani zakhodom Akademichnoi Komissii ukrainskoi istoriohrafii. Kyiv : Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy, 1928. S. 86–93. (in Russian).

15. Lebid-Hrebeniuk Ye. Shchurat Vasyl / Ye. Lebid-Hrebeniuk // Shevchenkivska entsyklopediia : V 6 t. Kyiv : Instytut literatury im. T. H. Shevchenka NANU, 2015. T. 6. S. 1033–1034. (in Ukrainian).

16. Lukych V. [Levytskyi V.] [Rets. na kn.:] / V. Levytskyi // Zoria. 1895. Ch. 5. 1 (13) bereznia. S. 100. – Rets. na kn.: Zamitky do poemy Tarasa Shevchenka "Chernets", napysav Vasyl Shchurat. Peredruk z "Dila". U Lvovi, 1894. 38 s. (in Ukrainian).

17. Petrov N. Ocherky istorii ukraïnskoi literatury XIX stoletia / N. Petrov. Kiev : V tipografii Y. y A. Davydenko, 1884. 457 s. (in Russian).

18. Rosovetskyi S. Bibliini motyvy u tvorchosti Shevchenka / S. Rosovetskyi // Temy i motyvy poezii Tarasa Shevchenka. Kyiv : Naukova dumka, 2008. S. 344–372. (in Ukrainian).

19. Smilianska V. Shevchenkoznavstvo: 1860-ti. 1870-ti. 1880-ti / V. Smilianska // Shevchenkivska entsyklopediia : V 6 t. Kyiv : Instytut literatury im. T. H. Shevchenka NANU, 2015. T. 6. S. 915–919. (in Ukrainian).

20. Uchasnyk [Shchurat V.] Vechir v pamiat trydtsiat deviatykh rokovyn smerty Tarasa Shevchenka v Brodakh / V. Shchurat // Ruslan. 1900. Ch. 107. 12 (25) travnia. S. 2. (in Ukrainian).

21. Franko I. Shevchenko i Yeremii / I. Franko // Literaturno-naukovyi vistnyk. 1904. T. XXVI. Kn. 6. S. 170–173. – Rets.: [Shchurat V.] Tarasovi vechernytysi u Vidni // Ruslan. 1904. Ch. 106. 13 (26) travnia. (in Ukrainian).

22. Shubravskyi V. Shevchenko v krytytsi kintsia XIX – pochatku XIX st. / V. Shubravskyi // Shevchenkoznavstvo. Pidsumky i problemy. Kyiv : Naukova dumka, 1975. S. 81–128. (in Ukrainian).

23. Shchurat V. Zamitky do poemy Tarasa Shevchenka "Chernets" / V. Shchurat. Lviv : Z drukarni Naukovoho tovarystva im. Shevchenka, 1894. 38 s. (in Ukrainian).

24. Shchurat V. Z zhytia i tvorchosti Tarasa Shevchenka / V. Shchurat. Lviv : Nakladom avtora, 1914. 68 s.

25. Shchurat V. Pamiati Tarasa Shevchenka / V. Shchurat // Bukovyna. 1896. Ch. 50. 3 (15) bereznia. S. 2–3. (in Ukrainian).

26. Shchurat V. Svitla i tini. IV / V. Shchurat // Zoria. 1896. Ch. 5. 1 (13) bereznia. S. 98–100. (in Ukrainian).

27. Shchurat V. Sviate pysmo v Shevchenkovii poezii / V. Shchurat. Lviv : Vydav Mykhailo Petrytskyi, [1904]. 68 s. (in Ukrainian).

28. [Shchurat V.] Tarasovi vechernytsi u Vidni / V. Shchurat // Ruslan. 1904. Ch. 106. 13 (26) travnia. S. 1–2. (in Ukrainian).

29. Shchurat V. Shevchenko v svitli krytyky Skabychevskoho / V. Shchurat // Zoria. 1895. Ch. 5. 1 (13) bereznia. S. 95–97. (in Ukrainian).

30. Shchurat S. Vasyl Shchurat (Zhyttia i naukovo-literaturna diialnist) / S. Shchurat // Shchurat V. Vybrani pratsi z istorii literatury. Kyiv : Vydavnyzhtvo AN Ukrainskoi RSR, 1963. S. 3–24. (in Ukrainian).

31. Non severus [Franko I.] Shevchenko i krytyky / I. Franko // Literaturno-naukovyi vistnyk. 1904. T. XXVIII. Kn. 11. S. 116–129. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 17.03.21

A. M. Kalynchuk, PhD, Senior Researcher,
Shevchenko Institute of Literature of the National Academy
of Sciences of Ukraine, Kyiv
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5450-4093>
alkalynchuk@gmail.com

VASIL SHCHURAT'S SHEVCHENKO STUDIES AT THE TURN OF THE CENTURY

The article deals with Vasyl Shchurat's explorations of Shevchenko's works, written at the turn of the 19th and 20th centuries. It is known that the first publications on Shevchenko's work appeared in the 1840s. Since the late 1850s, Shevchenko's works have been actively involved in the historical and cultural life of Galician Ukraine. In the late 19th century in Galicia, the cultural idealization of Shevchenko's image began to supersede the scientific study of his heritage: the subject matter and problems of research were expanded, the first full editions of his works appeared, which were banned in the Dnieper Ukraine. In such historical and cultural circumstances, the scientific study of the poet Vasyl Shchurat began. In total, he devoted about 40 publications to Shevchenko: various methods of text analysis, multifaceted studios, a detailed examination of Shevchenko's problems. The texts of the notes of the scientist, published in the journals "Zorya", "Bukovyna", "Ruslan", which have not been discussed in Shevchenko studies, have been clarified. Therefore, in due course, there is a thorough discussion of V. Shchurat's Shevchenko studies. Studies of the historical and literary nature of V. Shchurat attested to the reception of Shevchenko and the attempts to overcome the poet's cult in Galician criticism, which took place in the early 1870s others in the magazines of that time. The value of V. Shchurat's works at the turn of the century is emphasized, since in the situation of the detachment of Western Ukraine from the Dnieper region, researchers of Shevchenko's creativity who were oriented in the cultural epic of that period were needed.

Keywords: publication of works, influences, proofreading, retelling, imitation, modification of the image of the prophet, proto text, popularization.